

การบริการวิชาการเกษตรต่อเนื่อง

เขมมิการ์ โขมพัตร สาวิตรี เขมวงศ์ และ พิรุณ ดิระพัฒน์

การปฏิบัติงานภารกิจบริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 ได้ดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2539 จนในปี พ.ศ.2550 ถึงปัจจุบัน และได้ขยายผลการปฏิบัติงานภายใต้โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ ในพระราชานุเคราะห์สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร จากการจัดทำฐานข้อมูลและประมวลข้อมูลจากการดำเนินงานทุกรูปแบบได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลสู่การสร้างงานวิจัยโดยใช้ประเด็นปัญหาเบื้องต้นหรือเร่งด่วนจากพื้นที่โดยตรง ซึ่งนักวิจัยได้นำข้อมูลมาสร้างโจทย์วิจัยและงานวิจัยที่สำเร็จก่อให้เกิดประโยชน์ต่อระดับพื้นที่รวมทั้งระดับประเทศ เป็นกรณีตัวอย่างแสดงให้เห็น เช่น การควบคุมหนอนซอนใต้ผิวเปลือกลองกอง โดยการนำไส้เดือนฝอย *Steinernema carpocapsea* ของกรมวิชาการเกษตร มาทดสอบขยายผลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสำรวจแบบการระบาดของหนอนด้วงเจาะลำต้นระบาดในเขตภาคใต้ กรณีตัวอย่างการวิจัยแมลงดำหนามมะพร้าว ซึ่งข้อมูลการระบาดได้รับแจ้งและพบในพืชตระกูลปาล์มในช่วงที่ปฏิบัติงานคลินิกพืช ทำให้มีการทำการศึกษาวิจัย จนได้ผลงานวิจัยแก้ไข้ปัญหาในพื้นที่และนำไปใช้ในภาคอื่น ๆ กรณีตัวอย่างการแก้ไข้ปัญหาโรคแอนแทรกคโนสของพริกการระบาดของแมลงศัตรูพริก ซึ่งทีมงานของ สวพ.8 ต้องลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เกิดปัญหา และประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายตามดัชนีชี้วัดที่กรมวิชาการเกษตรกำหนดต่อเนื่องจนมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทำให้เกษตรกรในเขตพื้นที่รับผิดชอบของ สวพ. 8 ได้รับการรับรองมาตรฐานแปลง GAP ในสัดส่วนสูงสุดของในพืชตระกูลพริก เพราะเป็นพืชที่มีความเสี่ยงสูงที่จะผลิตได้ปลอดภัย จากสารพิษตกค้าง แต่สวพ. 8 ได้มีการจัดทำการศึกษาและคัดเลือกสมุนไพรรักษา/พืชท้องถิ่นที่มีศักยภาพพัฒนาสู่พืชที่สามารถนำมาผลิตสารชีวภาพ/ชีวอินทรีย์ โดยมีการทดสอบการผลิตสารสกัดที่ถูกหลักวิชาการ แนะนำขยายผล บริการแจกจ่ายให้

เกษตรกรทดลองใช้เพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยกลยุทธ์การลดการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชให้อยู่ระดับปลอดภัยต่อการผลิต

รูปแบบการให้บริการ

1. บริการวิเคราะห์และวินิจฉัยอาการผิดปกติของพืชผักในแปลงเกษตรกร ตลอดจนการให้คำแนะนำแนวทางการจัดการปัญหานั้นๆ
2. การให้บริการเก็บตัวอย่างดินพืชและน้ำเพื่อวิเคราะห์ธาตุอาหารและแปลผลการวิเคราะห์ให้กับเกษตรกรสำหรับเป็นแนวทางในการปรับปรุงแปลงต่อไป
3. วิเคราะห์ปัญหาและแนะนำแนวทางแก้ไขด้านการจัดการแปลง
4. บริการแจกต้นพันธุ์หรือเมล็ดพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต เช่น แจกเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวสำหรับใช้ในการปรับปรุงดิน รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์เมล็ดพันธุ์ดีของทางราชการ
5. แนะนำแนวทางการป้องกันกำจัดโดยใช้วิธีทางชีวภาพและชีววิธี เช่น การใช้พืชไล่แมลง การผลิตสารชีวภาพสำหรับไล่แมลงศัตรูพืชและลดการใช้สารเคมี เป็นต้น

กิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ (คลินิก 05) นับตั้งแต่ปีงบประมาณ 2550-2552 ได้ถูกกำหนดเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของสวพ.8 โดยมีเป้าหมายเป็นจำนวน 430 รายของเกษตรกรผู้รับบริการต่อปีงบประมาณนั้นๆ ซึ่งผลการดำเนินงานในปี 2550 สามารถให้บริการแก่เกษตรกรได้รวม 439 ราย ในปีงบประมาณ 2551 จำนวน 469 ราย และในปีงบประมาณ 2552 จำนวน 460 ราย ซึ่งบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

ปัญหาทางการเกษตรที่พบในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ ปัญหาด้านโรคและแมลงศัตรูพืช ซึ่งพบว่าเกษตรกรที่มีปัญหาด้านโรคพืชโดยทั่วไป ยังขาดความรู้ด้านการจัดการโรคพืช และไม่ทราบวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมเมื่อเกิดปัญหา เช่น การถอนพืชผักที่เป็นโรควางกองทิ้งในบริเวณใกล้ๆ แปลงโดยไม่มีการเผาทำลาย สำหรับปัญหาด้านแมลงนั้นพบว่าปัญหาส่วนใหญ่ได้แก่ ปัญหาหนอนทำลายพืชผักสวนครัวรวมทั้งในไม้ผลบางชนิดเช่น หนอนซอนเปลือกลองกอง และนอกเหนือจากปัญหาโรคและแมลงแล้วยังพบว่าเกษตรกรบางรายมีปัญหาเรื่องการขาดองค์ความรู้ในการจัดการแปลงอย่างเหมาะสม ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนการผลิตที่สูงเกินความจำเป็นและอาจส่งผลกระทบต่อศักยภาพการผลิตในระยะยาว เช่น มีการใส่ปุ๋ยขาวจำนวนมากในแปลงที่มีสภาพดินเค็ม ซึ่งเกิดจากการไม่ทราบข้อมูลคุณสมบัติของดินในแปลงของตน เป็นต้น

ผลจากการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ ทำให้เกษตรกรได้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในแปลงของตนตลอดจนได้ทราบแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม ทั้งปัญหาด้านโรคและแมลงศัตรูพืช ตลอดจนปัญหาอาการผิดปกติของพืชอันเนื่องมาจากปัจจัยการผลิตไม่เหมาะสม นอกจากนี้ เกษตรกรยังได้รับความรู้ทางวิชาการของกรมวิชาการเกษตรมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหา เช่น การนำไส้เดือนฝอย (*Steinernema sp.*) มาใช้ในการแก้ปัญหาหนอนซอนเปลือกลองกอง หรือ การใช้เชื้อไวรัสเอ็นพีวีปราบหนอนกระทู้ในถั่วฝักยาวและพริก การใช้เชื้อแบคทีเรียกลุ่มบาซิลลัส (*Bacillus thuringiensis* และ *B. subtilis*) ควบคุมแมลงศัตรูพืชและเชื้อสาเหตุของโรคพืช ในการนำเทคโนโลยีการผลิตสารสกัดจากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตนมาปรับใช้ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการซื้อสารเคมี ตลอดจนนำความรู้ด้านการจัดการแปลงมาใช้ เพื่อเพิ่ม

ศักยภาพในกระบวนการผลิต เช่น การส่งดินตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหาร เพื่อประกอบการพิจารณาเลือกใส่ปุ๋ยอย่างเหมาะสม อันเป็นการช่วยลดรายจ่ายในส่วนที่ไม่จำเป็นได้อีกทางหนึ่ง รวมทั้งการได้รับความรู้ระบบการจัดทำแปลงเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (Good Agricultural Practice ; GAP) ซึ่งจะนำไปไปสู่การพัฒนาต่อเนื่องเพื่อยกระดับมาตรฐานการผลิตผลผลิตทางการเกษตรต่อไป

อุปสรรคสำคัญที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานต้องการให้มีการสนับสนุน ทั้งในเรื่องของการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ในการวิเคราะห์วินิจฉัย การขาดแคลนคู่มือเอกสารสำคัญประกอบการวิเคราะห์วินิจฉัยอาการผิดปกติของพืช การมีความจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ในหน่วยงานนั้นๆ เช่น ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางวัสดุสิ่งของสำหรับแจกจ่ายแก่เกษตรกรงบประมาณในการดำเนินการออกให้บริการในแปลงเกษตรกร และประเด็นเรื่องความไม่ปลอดภัยของคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่เสี่ยงภัย ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมิได้ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการแต่ประการใด ทั้งนี้เนื่องคณะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตระหนักถึงความสำคัญของการนำวิชาการความรู้ด้านการเกษตร ทั้งที่ได้จากการศึกษา วิจัย รวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ โดยนักวิชาการ ผ่านงานวิจัย และศึกษามาเป็นเวลานาน ส่งต่อถึงมือเกษตรกรโดยตรง อันเป็นการใช้ความองค์ความรู้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

**กิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ภาคใต้
โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (คลินิก 02)**

กิจกรรมการให้บริการวิชาการเกษตรเคลื่อนที่ภายใต้
โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ในพระราชานุเคราะห์
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (คลินิก 05)